

Folkrörelsearkivets medlemsbrev 2025

Dataskyddsförordningen och arkiven

Det tog lite drygt sex år, men hösten 2024 kunde Riksarkivet utfärda föreskrifter (RA-FS 2024:8) som gör det tydligt hur ett enskilt arkiv som Folkrörelsearkivet ska hantera personuppgifter som ”hanteras för arkivändamål av allmänt intresse”; alltså hur vi får hantera personuppgifter i de arkiv som lämnats in som deposition eller som Folkrörelsearkivet självt äger.

Vi kommer behöva upprätta depositionsavtal med alla föreningar som deponerar, och till det ett personuppgiftsbiträdesavtal (PUB). Vi kan också behöva ändra i stadgarna så att de tydligt talar om varför vi hanterar personuppgifter i arkiv. Stadgeändringar kräver såklart både en stadgekommitté och två årsmötesbeslut. Vi tar upp detta som en informationspunkt på årsmötet men kommer inte med några färdiga förslag på avtal och stadgeändringar. Svenska Arkivförbundet kommer under året att arbeta med mallar för både avtal och stadgar och vi väntar in arkivförbundets rekommendationer.

Redan nu kompletterar vi dock Folkrörelsearkivets integritetspolicy för personuppgifter. Då det övriga arbetet kommer att ta tid så är det angeläget att på någon plats redogöra för vad som utgör arkivets rättsgrund för att ta hantera personuppgifter och det kan enkelt göras i integritetspolicyn.

Enligt Riksarkivets föreskrifter så är det i första hand arkiverade automatiska (digitala) personuppgifter samt personregister, också i pappersform, som ska skyddas. Jag vill upprepa vår tidigare uppmaning att inte i onödan rensa personuppgifter som kan arkiveras. Inaktuella personuppgifter får arkiveras som tur är. Annars skulle vi förlora värdefull historisk information om medlemskap i föreningar.

Ekonomi och depositionsavgifter

Folkrörelsearkivets årliga kostnader överstiger de årliga intäkterna. Underskottet 2025 förväntas överstiga 300.000 kronor. Huvuddelen av kostnaderna ligger på personalkostnader. Därefter kommer lokalkostnader som fram till inflationsperioden varit relativt stabila men som nu kan förväntas öka ytterligare. Minskad personalstyrka är på sikt den utväg som står till buds, men vi planerar för att inte föregå kommande pensionsavgångar fr.o.m. hösten 2026. Personalneddragningar löser ett ekonomiskt problem, men skapar samtidigt ett annat problem med att upprätthålla verksamheten på en bra nivå.

Styrelsen beslöt att höja depositionsavgiften från 18 kronor per volym till 22 kronor per volym för 2025. Budgeten för 2026 innehåller ytterligare en höjning till 25 kronor per volym, men det har styrelsen ännu inte beslutat. I fakturan finns också poster för arkivering av hemsidor och i Enskilda e-arkivet, något som styrelsen och årsmötet fattat beslut om sedan tidigare men inte väckts (årsmötet 2019, samt styrelsemöten 2019-10-01, 2020-12-17).

Projektmedel har under senare år varit en viktig finansieringskälla, även om de vanligen inte får användas till ordinarie kostnader för lokaler och personal. Vi fortsätter att söka projektmedel, men man bör ha klart för sig att utfallet är osäkert och tillfälligt till sin natur.

Digitalt långtidsbevarande och e-arkiv

Utmaningen att kunna ta emot digitala arkiv har varit en följetong i Folk Rörelsearkivets verksamhetsberättelser de senaste åren. Nu kan vi säga att vi genom Enskilda e-arkivet (EEA) har en lösning att erbjuda medlemmar; både ett säkert långtidsbevarande och möjligheten att direkt nå arkiverade handlingar på webben, adressen forsarsal.e-arkivportalen.se. Några medlemmar har under 2024 börjat arkivera. Systemet bygger på att ni som förening själva levererar elektroniska handlingar via en annan arkivportal som finns som en webbdomän. Det är praktiskt när man fått in rutinen, fast det behövs en kurs först. Nästa introduktionskurs i e-arkivering planeras hållas den 12 maj.

Sen 2020 har vi också vår tjänst att med jämna mellanrum arkivera hemsidor. Nu kan det vara intressant att gå tillbaka några år och se verksamheten under pandemi-åren, på fauppsala.se/databaser/hemsidor/. Ta en kopia på de uppräknade adresserna på sidan när ni vill söka ett arkiv på open wayback.

Lokaler

Arkivbeståndet växer. Under 2024 tog vi emot 125 hyllmeter nya handlingar och i Folk Rörelsearkivets egna arkiv är det nästan fullt. Vi har ett löfte från Stadsarkivet om att kunna hyra in oss på ytterligare cirka 400 hyllmeter i deras lokaler, men inom 3–5 år behöver vi ytterligare arkivlokaler. Dessutom finns en oro över risker i de nuvarande lokalerna, särskilt risken för fuktinträning och översvämning. Beredskap inför kriser och krigshot har också blivit en allmän fråga som också berör Folk Rörelsearkivet.

Styrelsen beslöt i februari 2024 att tillsätta en lokalkommitté för att hitta lösningar. I den ingår Maths Isacson, Ove Gustafsson, Jenny Jansson, Torkel Gille, Anders Nordebring och Örjan Simonson. Vid gruppens första möte i juni beslöts att också bjuda in andra arkiv för att gemensamt inventera plats- och beredskapsfrågor och eventuell samverkan. Representanter från Svenska kyrkans arkiv, Region Uppsalas arkiv, Uppsala stadsarkiv, Företagens historia och Upplandsmuseet har hittills deltagit i diskussionerna som hållits brett. Olika arkiv har olika problem att lösa och resurser att erbjuda. Hittills har alternativ med Akademiska hus lokaler i Uppsala arkivcentrum och Upplandsmuseets magasin i Morgongåva väckts. Kommittén kommer att arbeta vidare med frågan under 2025.

Lokalfrågor blir nästan alltid en fråga om ekonomi och Folk Rörelsearkivets behov av nya lokaler behöver vägas mot kostnader och våra möjligheter att få medel för att hyra större ytor och för eventuella behov att inreda lokaler med förvaringsmöbler. För att inte tala om hur resurskrävande själva flyttbestyren är. Ofta är det ekonomiska begränsningar och behovet att övertyga någon givmild finansiär som orsakar de längsta långbänkarna. Vi har en möjlig utväg med *Fonden Upplands folkrörelsehistoria* som vi instiftade 2020. Den är bl.a. avsedd att användas som en "byggfond". Marknadsvärdet sista december var cirka 430.000 kronor. Vi är mycket tacksamma för de gåvor som vi hittills fått till denna fond och vi tar gärna emot ännu mer. Det kan påskynda en lösning av lokalfrågan.

Närvaron i länets olika delar

Folkrörelsearkivet för Uppsala län har sin verksamhet i hela Uppsala län – men med kontor, arkivlokaler, forskarsal och ett utåtriktat arbete tillsammans med grannarna Uppsala stadsarkiv och stadsbibliotek så finns Folkrörelsearkivet mest i centrala Uppsala stad. Sedan några år tillbaka har Folkrörelsearkivet en vandringsutställning som kan ställas ut på bibliotek, hembygdsgårdar eller andra samlingsplatser. Ett permanent innehåll om folkrörelser i länet och om arkivet som en resurs kombineras med en utställningsdel som handlar om den lokala historien på utställningsplatsen. Hembygdsgårdar och andra organisationer har vid flera tillfällen bidragit till den lokala utställningen. Vandringsutställningen har vandrat i länets norra och östra del; i Tierps, Älvkarleby och Östhammars kommuner. Under 2025 vill vi bli mer synliga i de södra och västra delarna: i Heby, Enköping, Håbo och Knivsta. Det finns förstås också områden i Uppsala kommun dit vi behöver vandra. Gottsunda har vi tidigare kunnat verka en del i.

Kontakta oss gärna om vandringsutställningen om ni vill få besök på er ort och kanske också medverka till utställningen. För att verka lokalt behöver vi hitta just lokaler att verka i och då kan ert kontaktnät och engagemang bli mycket värdefullt. Det behöver inte bara vara vandringsutställningen. Vi kan också ge kurser och hålla föredrag på olika håll.

Handskriftstolkning

Folkrörelsearkivet installerar ett program för maskinell handskriftstolkning (HTR – Handwritten Text Recognition) som heter *eScriptorium* på en server. I *eScriptorium* kan man ladda upp bildfiler på dokument och tolka texten till digital text (translitterering). Den tolkade texten kan en AI-modell använda för att lära sig läsa handstilar. Omvänt kan AI-modellen, när den blivit tillräckligt tränad, snabbt tolka uppladdade bilder på dokument till text. För dem som tycker äldre handstilar är svåra att läsa – det gör många av oss – så är det ett bra hjälpmedel. HTR-tolkade texter kan också hanteras med andra digitala hjälpmedel på ett helt annat sätt än om det är en bild på en text. Man kan t.ex. söka i stora textmängder efter ord.

Just nu är *eScriptorium* på ett utprovningsstadium men vi hoppas att det faller väl ut och att det kan utnyttjas för olika texttolkningsprojekt. Arbetet med projektet Labour's Memory har redan försett oss med mycket vältränade algoritmer. Håll därför utkik efter handskriftskurser i höst eller 2026.

Örjan Simonson